प्यु क्तिरूपे काव्यभेदे उद्धवसन्देशोऽपि काव्यभेदे पु० ।

उद्धस्त त्रि० उत्क्षिप्तौ हस्तौ येन प्रा०व० । उत्क्षिप्तहस्ते उद्बाहौ "उद्धस्तः क्षपरुक्षशिरप्रलापी दुर्गन्धो भृशमशुचिस्तथाऽतिलोलः । बद्धाशो विजनहिमाम्बुरात्रिसेवी व्याचेष्टन् भ्रमति रुदन् पिशाचजुष्टः" सुश्रु० ।

उद्धान न० उद्धीयतेऽस्मिन्नग्निः धाञ्-आधारे ल्युट् । १चूल्लग्राम् । कर्मणि ल्युट् । २वमिते, ३उद्धते च । [२वमिते रमा०

उद्धान्त पु० उद्+धा बा०भ । मदशून्ये १हस्तिनि अमरः

उद्धार पु० उद्ध्रियते उद्+हृ भावे-घञ् । १शक्तौ, २ऋणशुद्धौ ३उद्धारणे । कर्मणि घञ् । सर्वधनादुद्धृत्य ज्येष्ठादिभ्योदेये ४अंशभेदे यथा चोद्धारस्तथा मनुना दर्शितः यथा "ज्येष्ठस्य विंशउद्धारः सर्वद्रव्याच्च यद्वरम् । ततोऽर्द्धं मध्यमस्य स्यात्तुरीयन्तु यवीयसः ।" "ज्येष्ठश्चैव कनिष्ठश्च संहरेतां यथोदितम् । येऽन्ये ज्येष्ठकनिष्ठाभ्यां तेषां स्यान्मध्यमन्धनम् । सर्वेषान्धनजातानामाददीताग्र्यमग्रजः । यच्च सातिशयं किञ्चिद्दशतश्चानुयाद्वरम् । उद्धारो न दशस्वस्ति सम्भूतानां स्वकर्मसु । यत्किञ्चिदेव देयन्तु ज्यायसे मानवर्द्धनम् । एवं समुद्धृतोद्धारे समानंशान् प्रकल्पयेत् । उद्धारेऽनुद्धृते त्वेषामियं स्यादंशकल्पना ।" अन्योऽपि विशेषः स्मृत्यन्तरे उक्तः किन्तु "तथोद्धारविभागस्तु नैव संप्रति वर्त्तते" मिता० स्मृत्युक्तेः इदानीमुद्धारो नास्तीति सर्वनिबन्धकर्तॄणामेकमत्यात्तन्नोक्तम् "स्वान्वययोग्यपदान्तराक्षेपेण श्रुतपदस्य परित्यागे यथा गां बधान अश्वमानयेत्यादौ आवापोद्धाराभ्यां गोशब्दस्य साक्षादिमानर्थः" सा०द० । अन्वयव्यतिरेकावेवावापोद्धाराविति तत्त्वम् । "जगन्नाथस्याय सुरधुनि ! समुद्धारसमयः" गङ्गालहरी । दैवर्ज्जने च "पण्यं समुद्धृतोद्धारं विक्रेयं वित्तवर्द्धनम्" मनुः "उद्धृतोद्धारमित्यस्य "वर्जनीयवर्जितम्" कुल्लूक० व्याख्या । ७उत्कर्षे च "सगुणानामेव कर्मणामुद्धार उपजने" आश्व०श्रौ० १२,४,१४ "यस्मात् प्रधानकर्म्मणामुद्धारे उपजने उत्कर्षे च सगुणानामेव सर्वत्रोद्धरणम्" ना०द०

उद्धारण न० उद्+धृ+णिच्-ल्युट् । १उत्थापने "लाङ्गूलोद्धारणोद्धुरः" भा०व० १४७अ० । हृ-णिच् ल्युट् । २उद्धारसम्पादने ।

उद्धि पु०उद्+धा-कि । ऊर्द्धधारके । "पुरोडाशाः यथा अन्तरिक्षमुद्धिः" अथ०८,९,२२, "उद्धारको दशरात्र उद्धिः पृष्ठ्याभिप्लवौ चक्रे" शत०ब्रा०१२,२,२,२ ।

उद्धुर त्रि० उद्गता धूरस्मात् प्रा०व० अच् समा० । १निरस्ते २भारशून्ये ३दृढे । "प्रसकालकृचबन्धुरोद्धुरोरः" माघः । "जघनमंसबन्धोद्धुरम्" मालतीमा० । "यत्नवानपि तु श्रीमाञ्छङ्कूलोद्धारणोद्धुरः" भा०व० १४७ अ० । ४ उच्चे च "पयादुद्धुरभुजं पितरसद्धुरध्वनिमहाजनानुयातमानीय" दशकु० ।

उद्धूत त्रि० उद्+धू-क्त । उत्कम्पिते "उद्धूतशङ्खैर्ध्वजिनीभिरंशुभिः" माघः । "पुनानं पवनोद्धूतैः" रघुः । [२उत्कल्पने च ।

उद्धूनन न० उद्+धू-णिच्-नङ् भावे ल्युट् । १उत्क्षेपणे

उद्धूपन न० उद्+धूप-आयाभावपक्षे भावे ल्युट् । १द्रव्यविशेषेण ऊर्द्धसन्तापनरूपे व्यापारे (भावरादेशोया) "गृध्रोलूकपुरीषाणि केशा हस्तिनखास्थितम् । वृषभस्य च रोमाणि योज्यान्युद्धूपनेऽपि च" सुश्रु० । (करणे ल्युट्) २तत्साधने द्रव्ये । "सर्पपाः सर्पनिर्म्मोको वचाकाकादनीहितम् । उष्ट्राजाविगवाञ्चैव रोमाण्युद्धूपनं शिशोः । गृध्रोलूकपुरीषाणि यवा यवफलो हितम् । सन्ध्ययोरुभयोः कार्य्यमेतदुद्धूपनं शिशोः" सुश्रु० ।

उद्धूलन न०धूलिवदुन्मर्दयति उद्+धूलि-णिच् । उद्धूलयति ततः भावे ल्युट् । १धूलिवन्मर्द्दने २पाकार्थोपकरणभेदे च । (मशालाचूर्ण) "चूर्णस्योद्धूलनं देयं भोज्ये क्षीरेक्षुसम्भवे । व्यञ्जनेषु च सर्व्वेषु शाकजेष्वम्लजेषु च । मांसमत्स्यभवेष्वेवं प्रलेहतलनादिषु । आदावेव पचेत् स्नेहे ततोहिङ्गूदकं क्षिपेत् । नेसवारं सलवणं क्षिप्त्वा तत् पिशितं पचेत् । अर्द्धस्विन्ने क्षिपेत्तक्रमथ वा दाडिमीरसम् । सिद्धे पाके च दातव्यं चूर्णमुद्धूलनस्य तत्" पाकशास्त्रम् ।

उद्धूषण न० उद्+धूष-ल्युट् । रोमाञ्चे हला०

उद्धृत त्रि०उद्+हृ-क्त । १उत्क्षिप्ते, २भुक्तोज्झिते, ३उत्क्षोभिते, ४पृथक्कृते, ५उच्छेदिते च । "हृतीव वाहैर्निजवेगदर्पितैः पयोधिरोधस्यमसद्धृतं रजः" नैष० "उद्धृतासि पिनाकिना" कुरिकार्शमन्त्रः । "पयोऽनुद्धृतसारञ्च" "गृहेऽप्युद्धृततल्पैः" आ०त०५० "उद्धर्त्तुमैच्छत् प्रसभोद्धृतारिः" रघुः ।

उद्धृतपाणि त्रि० उत्तरीयात् उद्धृतः बहिष्कृतः पाणिर्येन । उत्तरीयबहिष्कृतहस्ते । स्वाध्याये भोजने चैव दक्षिणं पाणिमुद्धरेत्" मनूक्तकर्म्मण्येव तथा भवनम् ।

उद्धृति स्त्री उद्+हृ-क्तिन् । १उत्क्षेपणे २उत्क्षोभने च । "यस्योद्धृतिर्न्यायमानं दूतस्यप्रनिदर्शनम्" सुश्रु० ।